

5. Успенский Б. Л. Царь и патриарх: харизма власти в России (Византийская модель и ее русское переосмысление). - М.: Школа «Языки русской культуры», 1998. - 680 с.
6. Шейнов В.П. Психология лидерства, влияния, власти / В.П. Шейнов. – Минск: Харвест, 2008. – 656 с.
7. Спиркин А.Г. Философия: Учебник. – 2-е изд. – М.: Гардарики, 2002. – 736 с.

SUMMARY

This article is devoted to the historico-philosophical analysis of a problem of charismatic influence. It is shown that charisma is extremely many-sided and concept difficult to explain by which mean exclusive properties of the personality, ability to influence on people around and to lead them. On the basis of the "classical" concepts of charismatic leadership offered by M. Weber, S. Moskovichi and other authors, historical sources of the concept "charisma" are analyzed, examples of manifestation of charismatic influence in policy, religion and art are given, concept "charisma" evolution from an extreme antiquity and is presented up to now.

І.І.МИХАЙЛЕНКО

ВИДОВА КЛАСИФІКАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Соціальна відповідальність виступає однією з найбільш важливих характеристик у суспільних відносинах і реалізується на різних рівнях взаємодії суб'єктів. Різні сфери суспільного життя, в яких проявляється соціальна відповідальність, зумовлюють специфіку її актуалізації. Відповідальність може мати різну інтенсивність та по-різному проявлятися у певних сферах відносин. Механізми реалізації соціальної відповідальності можуть бути детерміновані суб'єктом відповідальності, її об'єктом, предметом та іншими сутнісними характеристиками. Така детермінація може бути виявлена за рахунок дослідження видів соціальної відповідальності. Дослідження існуючих видів відповідальності, а також поглиблення та доповнення її класифікації має як теоретичне значення – розширення знання про сутність соціальної відповідальності, так і практичне – можливість удосконалення регуляції та корегування соціальної відповідальності на суспільному рівні.

У дослідженнях вітчизняних вчених, проблема класифікації відповідальності відображена у працях О.Ф. Плахотного «Свобода та відповідальність», Л.І. Грядунової «Соціальна відповідальність особистості в умовах розвинутого соціалізму», А.Т. Панова та В.О. Шабанова «Соціальна відповідальність особистості у розвинутому соціалістичному суспільстві», та інш. Серед праць західних вчених можна виділити Г. Йонаса «Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації».

Об'єктом статті виступають мисленнєві моделі видових особливостей соціальної відповідальності.

Предметом вивчення є визначення видів соціальної відповідальності.

Метою цієї статті є визначення загального, особливого та одиничного як відображення видової класифікації соціальної відповідальності.

Одразу зазначимо, що у своїй роботі ми будемо розглядати соціальну відповідальність не як окремий різновид відповідальності, а як родове поняття, що співвідноситься зі своїми різновидами як діалектичний зв'язок загального, особливого та одиничного.

Соціальна відповідальність є соціально-філософським поняттям, яке відображає діалектичний взаємозв'язок особистість–суспільство, який впливає на формування соціального порядку і протистоїть соціальному хаосу та характеризується свідомо-вольовим прийняттям суспільних вимог суб'єктом, усвідомленням наслідків своєї діяльності та відповідною реакцією на таку діяльність з боку суспільства.

Терміном «класифікація» зазвичай позначають по-перше, процедуру розмежування, визначення специфіки та ідентифікації об'єктів за певним показником; по-друге, продукт зазначеної процедури. Для розрізнення класифікації як процесу та як продукту, використовують терміни «класифікування» та «класифікація». Як зазначає Ю.А. Шрейдер «Класифікування (тобто процес) – це, перш за все, приведення деякої предметної області

до системи, встановлення відношень спорідненості між цими об'єктами, їх групування у класифікаційні комірки – таксони за ступенем спорідненості. Класифікація (тобто результат) – це сітка таксонів різного рангу, у якій знаходить своє місце будь-який продукт у предметній області, що розглядається» [1, с. 3].

У своїй фундаментальній роботі, присвяченій проблемі класифікації, С.С. Розова зазначає, що класифікацію як процес розглядають у двох аспектах: як процедуру ділення і як метод пізнання [2, с. 10-15]. Підтвердження цієї наукової точки зору знаходимо у М.С. Строговича, який схиляється до розуміння класифікації саме як процедури розподілення та систематизації знання, що вже має науковець. Він пише: «Розкриття об'єму поняття, тобто його ділення, не може бути виконано безвідносно до змісту поняття. Ділення полягає у тому, що ці дані предмети, що охоплені поняттям, відносимо до різних груп на засадах якоїсь певної ознаки, яка входить до змісту цього поняття» [3, с. 129]. Протилежну думку висловлює з цього приводу інший вчений І.Я. Чупахін, який вбачає призначення класифікації саме у тому, щоб бути засобом пізнання нових аспектів об'єктів, що вивчаються. Вчений розглядає класифікацію як ділення предметів взагалі на будь-якій підставі [4, с. 61]. Таким чином, класифікація постає як процедура розподілення, відграничення типових рис об'єкту, як процедура пошуку спорідненостей і спільних характеристик об'єкту, тобто, як гносеологічна операція отримання нового знання або як метод пізнання.

Питання класифікації соціальної відповідальності також залишається відкритим. Відсутність чіткої класифікації, яка б могла структурувати соціальну відповідальність по її видах та охопити кожну сферу її прояву, відобразити усю множину відносин, до складу яких вона входить, напевне, зумовлена тим, що соціальна відповідальність вивчається широким колом гуманітарних наук, кожна з яких розглядає її через призму свого предметного поля.

Розглянемо існуючі класифікації соціальної відповідальності, представлені у вітчизняній науковій літературі. Класифікація досліджуваного явища зазвичай відбувається на основі виділення певних притаманних тому чи іншому виду характеристик, критеріїв. Критерієм є мірило оцінки, ознака, за допомогою якої здійснюється оцінка, засіб перевірки [5, с. 344]. У більшості випадків класифікація відповідальності відбувається за певними, одним або декількома, критеріями. Наприклад, О. Ф. Плахотний виділяє ряд критеріїв, за якими можна класифікувати соціальну відповідальність. Так, залежно від суб'єкта, він виділяє особисту і суспільну відповідальність. За способами регулювання та забезпечення – моральну та правову відповідальність. За критерієм часового виміру: відповідальність за минуле, за вже вчинене діяння – ретроспективна; відповідальність за майбутні дії – перспективна. За видами соціальних ролей, які виконує особистість в процесі своєї діяльності, і кожній з яких відповідає певна форма відповідальності, вчений пропонує розрізняти політичну, громадянську, партійну, виробничу, професійну та сімейну відповідальність [6, с. 54]. Класифікація О.Ф. Плахотного є досить детальною, але виділені вченим критерії мають зміщення рівнопокладених та контекстуальних характеристик. Сімейну та професійну відповідальність можна віднести до особистісного рівня, а партійну та громадянську до політичної сфери відповідальності. Крім того, якщо взяти до уваги структуру соціальної відповідальності, запропоновану О.Ф. Плахотним, побачимо що і в ній зазначені різновиди відповідальності відносяться автором до різних рівнів (особистісного та суспільного) [6, с. 86].

Також, залишається питання стосовно розподілу соціальної відповідальності за видами соціальних ролей. Запропоновані у класифікації ролі є дещо односторонніми: наприклад, партійна відповідальність передбачає наявність у людини політичної, а виробнича – професійної відповідальності. Крім того, коло соціальних ролей особистості, не може бути обмежене запропонованими сферами.

Найбільшим протиріччям у дослідженні феномену соціальної відповідальності, є протиріччя особистість–суспільство, вивчення якого дозволяє виділити загальне, особливе і одиничне у феномені, визначити суб'єкт-об'єкт-суб'єктні відносини і окреслити механізми

функціонування феномену у суспільному житті. Тому одним із основних критеріїв класифікацій, до яких звертаються вчені у своїх дослідженнях є саме суб'єкт. Так само як і О.Ф. Плахотний, у своєму дослідженні проблеми класифікації відповідальності Л. І. Грядунова, виділяє за суб'єктом два види відповідальності: суспільну та особистісну. При цьому авторка зазначає, що особистісна відповідальність за своїм змістом є вужчою ніж суспільна, оскільки окрема особистість обмежена конкретними умовами діяльності, середою та рівнем свого розвитку, а отже не може мати вирішального впливу на дійсність [7, с. 33]. Керуючись принципом сходження від абстрактного до конкретного, який досліджує закономірності переходу від загального через особливе до одиничного, зазначимо, що у запропонованій класифікації відповідальності за суб'єктом пропущено одну з ланок, а саме – особливе. Так, в якості одиничного виступає особистісна відповідальність, а у якості загального – суспільна. Ми вважаємо за необхідне доповнити цю класифікацію «особливим», чим можна означити відповідальність окремої групи чи спільноти. Повертаючись до аналізу класифікації О.Ф. Плахотного, зазначимо що за критерієм суб'єкту відповідальності, вчений також пропонує виділяти лише особистісну та суспільну відповідальність. Таке випущення «особливого» руйнує цілісне представлення про суб'єкт відповідальності. До того ж, якщо казати про механізми формування соціальної відповідальності, то випущення рівня суб'єкта-особливого, унеможливить перехід особистої відповідальності у відповідальність суспільну. Таке положення можна проілюструвати на прикладі проблеми екології. Особистісне бажання громадян очистити навколишнє середовище (рівень одиничного – індивідуальна відповідальність), спонукає їх створювати громадські організації, спільноти чия діяльність направлена на подолання екологічних проблем (рівень особливого – колективна відповідальність). Регіональні спільноти у свою чергу об'єднуються в міжнаціональні масштабні організації по захисту-навколишнього середовища (рівень загального – суспільна відповідальність). Таким чином, бачимо закономірний перехід від одиничного, через особливе до загального.

Для з'ясування механізмів функціонування соціальної відповідальності часто використовують її структурно-функціональний аналіз. До такого аналізу у питанні класифікації відповідальності звертається і Л.І. Грядунова. Різні види соціальної відповідальності, представляються вченою, як елементи системи (по відношенню до родового поняття), які у свою чергу теж мають структурні підрозділи. Одразу зазначимо, що авторка, розглядає систему соціальної відповідальності, роблячи акцент лише на розгляді її елементів, упускаючи аналіз її компонентів, а також функціональне дослідження системи, зводячи таким чином, свій аналіз до структурного (або урізаного системного).

Розглядаючи соціальну відповідальність, як структурне утворення, Л.І.Грядунова пропонує розділяти її за сферами прояву на політичну (відповідальність особи чи групи за дії, що торкаються соціально важливих класових, державних, національних або інших суспільних інтересів); громадянську (яка проявляється у сфері взаємовідносин держави і громадянина, передбачає дотримання громадянином конституції, відданість країні та готовність її захищати); виробничу (полягає у відповідальності особистості за результати своєї праці); професійну (відбиття інших форм відповідальності під кутом зору професійних вимог); правову(проявляється у сфері взаємовідносин особи та суспільства); моральну (усвідомлена особистістю необхідність узгоджувати і творчо спрямовувати свою поведінку в інтересах суспільства); і відповідальність у сфері сімейно-побутових відносин (проявляється у стосунках подружжя, та у взаємовідносинах батьків і дітей [7, с. 31-38]. На наш погляд, така класифікація має ряд недоліків: по-перше, якщо в основу класифікації покладено сфери прояву соціальної відповідальності, то чому вони обмежені лише політичною, професійною, виробничою, правовою, моральною та сферою сімейних відносин. Для того щоб відобразити цілісність топіки суспільства необхідно враховувати і культурно-духовну сферу, і економічну сферу, а також актуальну на сьогоднішній день сферу технологічної відповідальності та відповідальності в сфері екологічних питань. Виділені Л.І. Грядуновою сфери не є рівноцінними і належать до різних рівнів суспільних відносин. Наприклад, політична і громадянська відповідальність проявляється у

взаємовпливових стосунках особистість-суспільство, а сімейно-побутова та професійна – у стосунках особистість-особистість (особистість-група).

По-друге, якщо розглядати зміст виробничої та професійної відповідальності, виходить що це дві різні сторони одного виду відповідальності. Виробнича відповідальність проявляється у відповідальності за результати праці, і є, таким чином, зовнішнім проявом, відповіддю на вимоги суспільства. Професійна відповідальність, яку Л.І. Грядунова визначає, як творчу реалізацію особистості своєї ролі працівника, є внутрішнім проявом – результатом власних вимог та засобом фахової реалізації. Крім того, виробнича та професійна відповідальність проявляються у суб'єкт-об'єктних відносинах, із тією лише різницею, що у першому випадку домінує об'єкт – як результат праці, а у другому суб'єкт, його професійна самореалізація.

Взаємозв'язок загального, особливого та одиничного у взаємовідносинах особистість-суспільство багато в чому залежить від протиріччя самоорганізації та організації процесів суспільного порядку. Саме крізь процеси самоорганізації та організації, розглядає класифікацію відповідальності західний вчений Г. Йонас, який розподіляє відповідальність на два основні види: природну та договірну. Природна відповідальність, на думку вченого, виникає природним чином, незалежна від будь-якої попередньої згоди, є безперечною, постійною та всеосяжною. Єдиним прикладом такої відповідальності він називає батьківську відповідальність. Договірні (або штучні) відповідальності інституційовані наданням і прийняттям доручення, визначена завданням за змістом і часом. Головною її характеристикою є можливість вибору, від якого можна відмовитись, а отже, відмовитись і від обов'язку [8, с. 147].

Природне у даному контексті розглядається як відсутність штучності. Тобто, природна відповідальність є механізмом самоорганізації та саморегуляції. Її реалізація не потребує чіткого виконання інструкцій, чи обов'язкової звітності, як при договірній відповідальності, яка є штучною і детермінована суспільними нормами, правилами поведінки та законами.

Природна відповідальність може бути розкрита через картину світу, через складові компоненти світогляду: світовідчуття, світосприйняття та світорозуміння. Соціальна відповідальність людини є невід'ємною характеристикою світосприйняття, адже виступає основою для побудови основних життєвих позицій людини, її ідеалів, принципів пізнання та діяльності, її ціннісних орієнтацій та принципів поведінки. У структурі світогляду маємо три складові: емоційно-психологічну – світовідчуття, чуттєву – світосприйняття, та пізнавально-інтелектуальну – світорозуміння. Означену нами природну відповідальність в залежності від ступеню її усвідомлення і віднесення до відповідного рівня світогляду, можна поділити на відповідальність-почуття, та відповідальність розуміння. Відповідальність-почуття є емоційно-чуттєвим рівнем відповідальності, який формується у людини на основі емоцій, з'являється відчуття необхідності бути відповідальним за ту чи іншу дію. На пізнавально-інтелектуальному рівні, якому відповідає відповідальність-розуміння, відбувається усвідомлення людиною її поведінки, оцінка можливих наслідків, співвіднесення своїх дій із нормами моралі та права.

Спираючись на проведені дослідження виокремимо основні критерії соціальної відповідальності запропонованих означеними вченими. Ними виступають суб'єкт (Плахотный А.Ф. «Свобода и ответственность», Грядунова Л.И. «Социальная ответственность личности в условиях развитого социализма»), сфера прояву (Грядунова Л.И. «Социальная ответственность личности в условиях развитого социализма»), час настання (Плахотный А.Ф. «Свобода и ответственность», Г. Йонас «Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації»), спосіб регулювання та забезпечення (Плахотный А.Ф. «Свобода и ответственность»), соціальна роль яку виконує суб'єкт відповідальності (Плахотный А.Ф. «Свобода и ответственность»), ступінь зовнішнього впливу (Г.Йонас «Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації»).

Класифікація соціальної відповідальності за такими критеріями охоплює не весь спектр її прояву. Функції суб'єкту зведені лише до виконуваних ним соціальних ролей, зазначені сфери прояву не є рівнопокладеними. Спробуємо розширити критеріальний ряд класифікації соціальної відповідальності.

В якості засади класифікації соціальної відповідальності візьмемо такі її складові як суб'єкт, об'єкт, предмет, час прояву та простір. На нашу думку саме ці ознаки є суттєвими для класифікації соціальної відповідальності.

Для початку уточнимо розуміння суб'єкта, як сутнісної характеристики соціальної відповідальності. Суб'єкт - носій предметно-практичної діяльності та пізнання (індивід або соціальна група), джерело активності направлене на об'єкт [5, с. 661]. Як зазначає А. В. Брушлінський в найбільш повному та широкому сенсі суб'єкт – це все людство в цілому, яке представляє собою суперечливу системну єдність суб'єктів іншого рівня та масштабу: держави, націй, етносів, суспільних класів і груп, індивідів, що взаємодіють один з одним. У вузькому значенні суб'єктом є людина, що здійснює діяльність, поведінку, спілкування та ін [9, с. 20, 32].

Суб'єкта соціальної відповідальності можемо визначити як носія практичної діяльності та пізнання, активність якого проявляється у суспільних відносинах. Рівень суб'єкту, про який казав А. В. Брушлінський, буде відповідати його рівню включеності у систему соціальних відносин.

Отже, за масштабністю суб'єктів відповідальність можна поділити на: особистісну, групову, державну, суспільну, та загальнолюдську.

На особистісному рівні відповідальність проявляється як риса характеру людини зумовлена її психологічними особливостями, а також як якість особистості що регулює її діяльність у соціумі. Рівень особистісної відповідальності буде впливати на формат відносин особистість-суспільство-особистість.

Розглядаючи групову відповідальність, маємо на увазі відповідальність що притаманна певній групі людей, об'єднаних спільною діяльністю, і передбачає взаємодію її членів, характеризується взаємообумовленістю, взаємозалежністю та взаємною регуляцією. У цьому випадку безвідповідальність одного із членів групи може вплинути на ступінь відповідальності іншого, або на діяльність групи в цілому.

Державну відповідальність проявляється у двох виявах: як цілісне явище – відповідальність держави як політичної організації суспільства, котра поєднує все населення країни, представляє та виражає її інтереси та волю (сюди можна віднести відповідальність яка проявляється у діяльності кожного громадянина країни незалежно від його приналежності до правлячих кіл). Беручи до уваги веберівське розуміння держави як «відношення панування людей над людьми, що спирається на легітимне насилля, як засіб», державна відповідальність проявляється, як відповідальність окремого кола осіб, яким народ делегував свої повноваження щодо керування державою.

Суспільна відповідальність, дещо перемезовується із державною відповідальністю у її широкому розумінні, однак при цьому суб'єкт-об'єкт-суб'єктні відносини не обмежуються лише відносинами між державою та громадянином, а поширюються на усі сфери людської взаємодії.

Загальнолюдська відповідальність полягає у забезпеченні соціального та науково-технічного прогресу шляхом мирного співіснування представників різних держав, народів незалежно від рівня їх розвитку та релігійної приналежності, а також збереження природних ресурсів планети.

Оскільки цілісне пізнання суб'єкту можливе через розгляд його взаємозв'язку із об'єктом, для повноцінного дослідження питання класифікації звернемося до визначення об'єкту відповідальності. Ю. М. Хрустальов пропонує розуміти об'єкт пізнання як частину зовнішнього світу, або всі реальні фрагменти буття, що протистоять суб'єкту і спеціально піддаються дослідженню. Об'єкт є тим, на що направлена пізнавальна діяльність суб'єкту. В якості об'єкта пізнання виступає не вся реальність світу, а тільки та його частина, з якою усвідомлено і зацікавлено взаємодіє суб'єкт пізнання. При цьому ні в якому разі не можна

ототожнювати об'єкт пізнання з його предметом, який є лише якоюсь частиною об'єкта [10, с. 67].

Об'єктом соціальної відповідальності, на нашу думку, виступають соціальні відносини, адже саме у суб'єкт-об'єкт-суб'єктних відносинах, які мають місце у суспільстві відбувається діяльність суб'єкту в якій і проявляється його відповідальність. У цьому випадку можливо розмежовувати соціальну відповідальність за сферами діяльності які виконує суб'єкт у соціальних відносинах. Отже, за об'єктом відносно сфери діяльності виділимо політичну, економічну, духовно-культурну, екологічну, освітньо-наукову, та технологічну відповідальність, а також відповідальність у сфері сімейно-побутових відносин.

Наступний критерій, який ми виділили в якості засади класифікації, є предмет соціальної відповідальності. У філософії предмет пізнання визначається як зафіксовані в життєвому досвіді і включені в процес практичної діяльності людини сторони, властивості і відносини об'єкта, досліджувані з чітко заданою метою в конкретних умовах буття і обставинах життя. Предмет пізнання являє собою певний зріз або аспект об'єкта, включеного в наукове чи будь-яке інше дослідження [10, с. 68]. Відтак предметом соціальної відповідальності буде виступати направленість дії суб'єкта у певній сфері соціальних відносин на конкретний об'єкт цих відносин. Так наприклад, у політичній відповідальності, можна розмежувати політичну відповідальність громадян, та політичну відповідальність представників органів влади. В сфері економічних відносин. це може бути відповідальність бізнесу або корпоративна відповідальність, і т. д.

Будучи елементом взаємовідносин людини та суспільства у різних сферах, соціальна відповідальність має своє специфіку прояву у часі та просторі. Розглядаючи соціальну відповідальність за критерієм часу, її прийнято розподіляти на перспективну та ретроспективну. Перспективна відповідальність, є відповідальністю пролонгованою у майбутнє. Знаходячись на етапі вибору своєї поведінки, суб'єкт соціальної відповідальності усвідомлюючи можливі позитивні чи негативні наслідки своєї діяльності, готовий прийняти відповідну реакцію суспільства у майбутньому. Ретроспективна відповідальність, це відповідальність за виконані у минулому дії. Ці дії можуть бути пов'язані із свідомою діяльністю суб'єкта у минулому, а отже її наслідки є очікуваними та передбаченими, а можуть бути і такими, які виникли внаслідок непередбачуваних дій суб'єкта відповідальності, або третьої сторони.

Класичний поділ відповідальності за часом на ретроспективну та перспективну, позбавлений цілісності, адже у ньому випущений теперішній час. Тому, для відображення повної класифікації відповідальності за часом, доповнимо її соціальною відповідальністю теперішнього, характерним для якої є можливість негайної відповіді суб'єкту на реакцію з боку інстанції відповідальності. Відповідальність теперішнього – це відповідальність за подію, яка відбувається у конкретній теперішній проміжок часу.

Часові характеристики соціальної відповідальності тісно пов'язані із її просторовими проявами. Розглядаючи відповідальність за критерієм простору пропонуємо розділяти відповідальність на локальну та універсальну.

Для виявлення сутності локальної відповідальності, звернемося до визначення категорії «локальність». Локальність – це обмеженість соціальної взаємодії умовами місця дії, «розташованість» дії в просторі-часі [11, с. 45] Отож, локальну відповідальність можна визначити як таку, що обмежена конкретними соціальними відносинами стосовно конкретного виду діяльності, що виступає основою її виникнення. Локальна відповідальність актуалізується певними просторово-часовими рамками. Наприклад коли ми кажемо про відповідальність працівника на його робочому місці, або про юридичну відповідальність межі дії якої окреслені конкретною територією законом. Але говорячи про обмеженість локальної відповідальності, не слід ототожнювати її з тимчасовістю дії відповідальності. Так професійна відповідальність лікаря може бути актуалізована не лише в межах його конкретного місця роботи. А лей у разі необхідності і в будь-якому іншому місці.

Універсальна ж відповідальність за критерієм простору протилежна локальній і не може бути обмежена будь-якими просторово-територіальними рамками. Прикладом універсальної відповідальності може слугувати чинність дії Закону України Про кримінальну відповідальність визначено ст.8 Кримінального Кодексу України: «Іноземці або особи без громадянства, що не проживають постійно в Україні, які вчинили злочини за її межами, підлягають в Україні відповідальності за цим Кодексом у випадках, передбачених міжнародними договорами або якщо вони вчинили передбачені цим Кодексом особливо тяжкі злочини проти прав і свобод громадян України або інтересів України» [12].

У підсумку визначимо ключові моменти наукової розвідки. Відповідно до мети дослідження було виявлено особливості видової класифікації соціальної відповідальності з огляду на визначення загального, особливого та одиничного. Керуючись принципом сходження від абстрактного до конкретного, який досліджує закономірності переходу від загального через особливе до одиничного, класифікація відповідальності за масштабністю суб'єкта представлена нами наступними ланками: особистісна відповідальність, групова, державна, суспільна та загальнолюдська.

Оскільки соціальна відповідальність розглядається нами через суб'єкт-об'єкт-суб'єктні зв'язки, які проявляються у діяльності суб'єкту відповідальності, тому в основу класифікації були покладені і такі сутнісні характеристики відповідальності як об'єкт та предмет. Об'єктом соціальної відповідальності виступають соціальні відносини, отож за об'єктом соціальну відповідальність можна класифікувати відповідно до сфер діяльності які виконує суб'єкт у соціальних відносинах (політична, економічна, духовно-культурна, екологічна, освітньо-наукова, та технологічна відповідальність, а також відповідальність у сфері сімейно-побутових відносин). І, відповідно, за предметом соціальну відповідальність можна розподіляти за направленістю дії суб'єкта у певній сфері соціальних відносин на конкретний об'єкт цих відносин (наприклад, у сфері економічних відносин, це може бути відповідальність бізнесу або корпоративна відповідальність, і т. д.).

Класифікація соціальної відповідальності, також була розкрита через такі її сутнісні характеристики як простір і час. За часом відповідальність розділяється на перспективну, ретроспективну та відповідальність теперішнього. І, відповідно, за критерієм простору соціальну відповідальність можна поділити на локальну та універсальну.

Крім того, розгляд соціальної відповідальності через складові елементи світогляду, дозволив розділити відповідальність в залежності від ступеню її усвідомлення і віднесення до відповідного рівня світогляду. Так було виділено: відповідальність-почуття, що відповідає емоційно-чуттєвому рівню відповідальності, та відповідальність-розуміння – пізнавально-інтелектуальний рівень.

Виділення у механізмах соціальної відповідальності елементів самоорганізації та управління дозволило виділити природну та договірну (або штучну) відповідальність, актуалізація якої залежить від зовнішніх детермінант, на відміну від природної відповідальності яка повністю детермінована внутрішніми установками суб'єкту.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Шрейдер Ю.А. Логика классификации // Научно-техническая информация. Сер. 1. 1973. № 5. С. 3 - 7.
2. Розова С.С. Классификационная проблема в современной науке /С.С. Розова . – М. : Наука, 1986 .- 305с.
3. Строгович М.С. Логика / М.С. Строгович. – М. : Госполитиздат, 1949. - 363 с.
4. Чупахин И.Я. Понятия и методы научной классификации объектов исследования И.Я. Чупахин // Вопросы диалектики и логики. - Л. : Изд-во ЛГУ, 1964. - С. 55-72
5. Плахотный А.Ф. Свобода и ответственность / А.Ф. Плахотный – Х. : ХНУ, 1972. – 145с.
6. Грядунова Л.И. Социальная ответственность личности в условиях развитого социализма / Л.И. Грядунова – К. : Вища школа, 1979. – 136 с.

7. Йонас Г. Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації / Пер. з нім. / Г. Йонас – К. : Лібра, 2001. - 400 с.]
8. Философский энциклопедический словарь / Гл. Редакция: Л.Ф. Ильичев. П.Н. Федосеев, С.М. Ковалев, В.Г. Панов – М. : Сов. Энциклопедия, 1983. – 840с.
9. Брушлинский А.В Проблемы психологии субъекта / А.В. Брушлинский - Москва. : Институт психологии РАН, 1994. - 109 с.
10. Хрусталеv Ю.М. Философия. Учебник для вузов. - М. : 2007. – 380с.
11. Кемеров В. Философская энциклопедия / В. Кемеров - М. : Панпринт, 1998. – 308с.
12. Кримінальний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, N 25-26, ст.131

SUMMARY

The article is dedicated to the study of problems of classification of social responsibility. The study attempts to determine the general, special and single, as a reflection of the species classification of social responsibility. The criteria for the classification are the subject of responsibility, its object, subject, time and spacedisplays.